

SØR-VARANGER KOMMUNE

Notat:

Utkast til STRATEGI, MÅL OG TILTAK i forbindelse med Ukrainakrisen og dens effekt på Sør-Varanger

Utarbeidet av: Sør-Varanger Utvikling AS. Kenneth Stålsett
Orinor AS. Rune Rautio, Frode Stålsett
Kirkenes Næringsforening. Magnus Mæland

Med innspill fra: Innovasjon Norge Arktis
LO Finnmark
Barentssekretariatet
NAV

Siste versjonsdato: 29. mars 2022
Revisjon: 0

SØR-VARANGER KOMMUNE

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn for notatet	3
2	Formål med notatet	5
3	Direkte betydning av økonomisk samarbeid/handel med Russland.....	5
4	Konkretisering av mål.....	5
5	Forankring.....	6
6	Hvem som bør påvirkes - og hvordan.....	6
7	Organisering	7
8	Strategiske partnere	8
9	Tiltaksklasser	9
9.1	Regjeringens tiltak.....	9
9.1.1	Tentativ vurdering av Regjeringens tiltak.....	10
9.2	Næringslivets prioriterte kortsiktige tiltak	10
9.3	Andre kortsiktige tiltak.....	11
9.3.1	Næringsliv og infrastruktur	11
9.3.2	Utdanning/kompetanse	11
9.3.3	Samfunn/bolyst	12
9.4	Mellomlangt perspektiv	12
9.4.1	Næring, energi, bærekraft og infrastruktur	12
9.4.2	Utdanning/kompetanse	13
9.4.3	Samfunn/bolyst	13
9.5	Langsiktig perspektiv	13
10.	Russlands økonomiske betydning for andre kommuner.....	14
10.1	Båtsfjord	14
11	Kommunikasjon.....	15

SØR-VARANGER KOMMUNE

1 Bakgrunn for notatet

a) Sør-Varanger kommunestyres vedtak 8. mars 2022

- *«Sør-Varanger kommune skal gå i dialog med nasjonale myndigheter med mål om å opprette en økonomisk tiltakssone i Øst-Finnmark. Næringslivet i regionen berøres meget sterkt av de innførte sanksjonene og er i en særstilling i Norge, siden det har vært et utstrakt samarbeid og handel med Russland som en del av norsk utenrikspolitikk. Det må gis en statlig tilskuddspakke for å sikre ivaretagelse av de rammede eksisterende næringer og oppstart av ny aktivitet.*

Det er sikkerhetspolitisk svært viktig å sikre bosetting i regionen og næringsaktivitet er essensielt for vekst og utvikling. Dette arbeidet skal gjøres i tett samarbeid med lokale myndigheter og næringsliv. Som en del av dette arbeidet bør det vurderes å gis en statlig garanti for oppstart av industri som hører inn under det grønne skiftet.»

Dette arbeidsdokumentet følger opp kommunestyrets vedtak med sikte på å vurdere hvordan vi i Sør-Varanger på ulikt vis kan arbeide med forberedende tiltak og prosesser rettet mot negative effekter av krigen i Ukraina. For å lykkes med dette er vi helt avhengig av å mobilisere bredt.

b) Fra statsminister Støres tale om Nordområdepolitikken ved UiT i Tromsø, 3. februar 2022

- *Nordområdene er et nasjonalt anliggende og av strategisk nasjonal betydning;*
- *Den nye nordområdepolitikken har som mål å snu den negative befolkningsutviklingen;*
- *Vi skal arbeide for at nordområde blir et sentrum for bærekraftig energi, teknologi og mat. Det er selvsagt knyttet til aller viktigste for folk. Arbeid, industrien, reiselivet som er så viktig i nord. Alt som gir folk trygghet;*
- *Nå trengs det altså et krafttak for utdanning og desentralisert kompetanseløft;*
- *Vi må jobbe med en konsekvent sikkerhetspolitikk. Det endrer seg her i nord, men jeg kobler også dette opp til det jeg sa om befolkningsutviklingen. Nå skal Troms og Finnmark bli Troms og Finnmark. Men jeg sier til Troms og Finnmark, det dere har lært de siste to årene som fungere, ta vare på det. Men vi skal tilbake å tenke at Finnmark er den delen av Norge som møter Russland, som møter Arktis. Da må vi ha kraft, kompetanse og myndighetsnærver.*

c) Næringsminister Jan Christian Vestre, møte hos Sør-Varanger kommune, 8. mars 2022

- *Jeg mener ambisjonen ikke bare skal være å stanse fraflyttingen, men å få flere til å bosette seg her. Da må vi ha arbeidsplasser og et omstillingsdyktig næringsliv. Jeg tror regionen kan spille en nøkkelrolle i den grønne industrigjenreisningen som Norge skal gjennom - her er tilgang på kraft og mye areal. Gjennom både nordområdepolitikken og næringslivspolitikken skal vi legge til rette for dette.*

d) Proposisjon 1 S (2021–2022) for budsjettåret 2022

- *Nordområdene er Norges viktigste strategiske ansvarsområde. Vår utenrikspolitikk skal både fremme fred og stabilitet i regionen og sikre norsk innflytelse i et av verdens mest ressursrike områder gjennom tilstedeværelse og bærekraftig næringsutvikling. Regjeringen vil fortsette å styrke den innenrikspolitiske og økonomiske dimensjonen i nordområdepolitikken. Økt jobb- og verdiskaping i Nord-Norge er av strategisk betydning for landet som helhet. Dette ble vektlagt i regjeringens nordområdemelding, Melding til Stortinget nr. 9 (2020–2021) «Mennesker, muligheter og norske interesser i nord», som ble lagt frem i november 2020.*

SØR-VARANGER KOMMUNE

e) Et sterkt nord. Politisk plattform for Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, Troms og Finnmark, 2019 – 2023

- *Troms og Finnmark er en av verdens mest spennende regioner. Samarbeidspartiene vil legge til rette for et offensivt og nyskapende næringsliv, basert på regionens fortrinn. Vi vil skape livskraftige samfunn preget av optimisme og framtidstro, slik at våre unge ønsker å satse i landsdelen. Vi vil videreutvikle et godt, likeverdig, offentlig og desentralisert tjenestetilbud i hele fylket;*
- *Troms og Finnmark skal stå i en særstilling i utformingen av nordområdepolitikken og forholdet til Russland. Regionen må leve med og håndtere konsekvensene av politikken som føres i egne nærområder, enten den utformes lokalt, regionalt eller nasjonalt. Bosetting og aktivitet i nord er viktig for Norges geopolitiske og sikkerhetspolitiske posisjon i Arktis;*
- *Fylkeskommunen skal bidra til at høyere utdanning desentraliseres, slik at videreutdanning og kompetanseheving kan bli rimeligere for deltakerne og oppdragsgivere, og faktisk mulig å gjennomføre ved studiesentre i Troms og Finnmark.*

f) Sør-Varanger kommune, strategisk næringsplan

- En næringsvennlig kommune:
 - Sør-Varanger kommune oppleves som forutsigbar, tilgjengelig, effektiv og tydelig;
- En attraktiv by:
 - Kirkenes sentrum er en pulserende, annerledes og urban bykjerne med høy konsentrasjon av mennesker og bygg, naturlig møteplasser for alle og stor aktivitet på kveldstid og i helgene;
- Moderne infrastruktur:
 - Sør-Varanger kommune er et knutepunkt i Øst-Finnmark, og et bindeledd mellom Europa og Asia;
- Innovativt næringsliv:
 - Det er en sterk kultur for innovasjon i Sør-Varanger, hvor det å tenke annerledes og å ha utstrakt samarbeid er normalen.

g) Sør-Varanger Utvikling, Omstillingsplan 2021-2024 – vedtatt i kommunestyret

- a. SVU skal bidra til å skape et attraktivt samfunn med vekstkraft

Et slikt samfunn defineres som:

... et samfunn der det er attraktivt å etablere og drifte virksomheter og institusjoner

... et samfunn preget av høy kompetanse, utdanning og utvikling

... et samfunn der en samarbeider og inkluderer hverandre

... et samfunn en ønsker å vokse opp, etablere seg, og komme tilbake til

- b. Innsatsområdene 1) Infrastruktur og nettverk, 2) Innovasjon og kompetanse og 3) Entreprenørskap treffer i sin helhet inn mot de overordnede interne målene, så vel som de målene gitt av nasjonale, regionale og lokale myndigheter.

SØR-VARANGER KOMMUNE

2 Formål med notatet

- ✓ Å presentere et enkelt veikart for krisehåndtering;

Veikartet skal være et levende verktøy for arbeidsgruppen og dens deltagende bedrifter og institusjoner. Veikartet er ikke et posisjonsdokument eller handlingsplan, men skal legge til rette for utvikling av dette.

3 Direkte betydning av økonomisk samarbeid/handel med Russland

Betydningen av det økonomiske samarbeidet mellom Russland og Sør-Varanger er beskrevet og tallfestet i tre rapporter (2015, 2018 og 2021), utarbeidet på oppdrag av Norges generalkonsulat i Murmansk i samarbeid med Kirkenes Næringshage AS/Orinor AS.

Av den siste rapporten kan omsetning og sysselsetting kortfattet sammenfattes slik:

- 630 millioner kroner i direkte omsetning for næringsliv og forvaltning (2019)
 - Ned fra kr. 800 millioner kroner før sanksjonene i august 2014;
 - 2/3 av omsetningen knyttet til maritim-/havnerelatert virksomhet
 - Russisk grensehandel kr. 50 millioner
- Sysselsetter 300 personer i kommunen
- Omkring 90 bedrifter og institusjoner har omsetning knyttet til Russland
 - Sysselsetter til sammen 670 personer.

4 Konkretisering av mål

Sikre at det bor folk i regionen, og at vi kan bruke krisen til å skape et nytt moment i samfunnet:

- ✓ Kortsiktig hjelp til bedriftene som sliter;
- ✓ Bidra til å løse demografiske utfordringen som igjen hindrer næringsutvikling;
- ✓ Løse ut næringsaktiviteter som utfyller de to første punktene.

Vi har to overordnede kommunikasjonsmål:

- ✓ Fastholde kriseforståelse mot «Oslo» - samt vilje til lokale initiativ;
- ✓ Vise/mobilisere til aktivitet, tillit og håp lokalt.

Arbeidet foregår langs to parallelle akser:

- ✓ Næring/kompetanse;
- ✓ Samfunn.

Forslag til målformulering:

- ✓ Sør-Varanger må sikres økonomisk fundament for vekst gjennom kapitaltilførsel og inntektsgrunnlag;
- ✓ Vi skal bo flere folk i Sør-Varanger i 2030 enn i 2022:
 - Tydelig målbart i form av antall personer;

SØR-VARANGER KOMMUNE

- ✓ Vi skal endre den demografiske krisen vi står midt inne i:
 - Tydelig aktivitet rettet mot målgruppen på 20-40 år.

Etterspurte behov fra behov fra målgruppen:

- ✓ Det er gjort mye datainnsamling rundt de unges behov og ønsker. Denne dataen stammer fra:
 - Nordområdemelding fra ungdom;
 - KBNN (Barometer 2020X: Unge voksne i nord);
 - Demografiutvalget (NOU 2020: 15);
 - En rekke innspill og dialogmøter på lokalt nivå.

Funnene er relativt like; utdanning, sosiale koblinger og møteplasser, bærekraftige arbeidsplasser, gode helse- og oppvekstvilkår, mulighetene for å bli hørt, medvirke og utvikle identitet, samt følelsen av å være noenlunde urban/moderne selv om en bor i en mindre by/tettsted.

5 Forankring

- ✓ Sør-Varanger kommune eier prosesser som initieres og følges opp herfra;
- ✓ Koordineringsgruppe nedsatt av ordføreren;
 - Møter hver tirsdag;
 - Inviterer bredt inn for å lytte, sender referat bredt ut;
 - Har nedsatt arbeidsgrupper for ulike berørte sektorer.
- ✓ Øst-Finnmark og Nordområdene er viktige strategiske satsningsområder.
 - Fordrer at det bor folk i regionen.
- ✓ Bosetting og arbeidsplasser er sikkerhetspolitikk; og realisering av strategiske utviklingsplaner.
- ✓ Berører hele Øst-Finnmark, spesielt Kirkenes og Båtsfjord kommuner:
 - Smart å samle regionen, Menons «Varanger Utvikling»;
 - Barentssamarbeidet er initiert og stimulert av norske myndigheter.

6 Hvem som bør påvirkes - og hvordan

- ✓ Interessentanalyse med 10-20 viktige premissgivere;
- ✓ Mobilisere bistand fra engasjerte ressurser med gode nettverk.

Interessentanalyser kjøres som en kollektiv prosess, som lokalt i Sør-Varanger er forankret i den kommunale arbeidsgruppen ledet av ordføreren. Her tar en sikte på å identifisere de viktigste aktørene som kommunen sammen med næringslivet og andre berørte miljøer bør henvende seg til, og målrettet følge opp for å mobilisere støtte til de ulike krisetiltakene som skisseres.

Med krisetiltak mener vi akutte tiltak for å demme opp mot dempet motivasjon for lokal jobbskaping, omsetningssvikt, konkurser, nedbemanning, fraflytning og problemer med å rekruttere fagkompetanse og tiltrekke investeringskapital utenfra.

Med utviklingstiltak mener vi mer langsiktige tiltak for i vesentlig større utstrekning å dreie økonomien og sysselsetting i kommunen bort fra det russiske markedet og i mer forutsigbar og stabil retning. Dette

SØR-VARANGER KOMMUNE

gjelder eksisterende næringsliv og offentlige institusjoner. Det handler også om å gjøre kommunen og regionen attraktiv for investeringer og etableringer utenfra, – både fra det øvrige Norge og fra utlandet.

Blant interessenter en bør arbeide i retning av, står naturligvis regjeringen med statsminister og fagministre øverst på listen. Det er også naturlig å arbeide med opposisjonen på Stortinget, og da i første rekke partiledere og ledere for relevante komiteer.

I tillegg må stortingsrepresentantene fra landsdelen mobiliseres, og da særlig de fra Finnmark.

Øvrige aktører kan f.eks. være:

- Øst-Finnmarksrådet;
- Fylkespolitikere;
- Fylkeskommunen;
- Virkemiddelordningen;
- Sametinget;
- Media (NRK, TV2, riksaviser og landsdelsaviser);
- Fagorganisasjoner (LO, LO-forbund o.a.);
- Næringslivsorganisasjoner (NHO, fagforbund, o.a.);
- Forsvarets organisasjoner;
- Akademia/FoU-miljøer;
- Privatpersoner med nettverk og stort engasjement for Øst-Finnmark;
- Lokalbefolkningen (mobilisering gjennom sosiale media, arrangementer og gjennom folkemøter og opprop).

Noen av disse aktørene vil også være naturlige strategiske partnere.

7 Organisering

I Sør-Varanger kommune er kjernen i koordineringen møter med bedrifter og utviklingsmiljø som avholdes hver tirsdag morgen, ledet av ordførerrn med stab.

Utover dette behøves flere ulike team og aktører som jobber med spesifikke oppgaver, uten at alle trenger å delta i alt.

Under «tirsdagsmøtet» i Sør-Varanger kommune 22. mars 2022 ble det nedsatt arbeidsgrupper med ansvar for å raskt komme opp med forslag til tiltak og innspill innenfor ulike områder:

Gruppe 1 - Næringsutvikling

- Frode Stålsett, Orinor AS (gruppeleder);
- Anne Randa, Sør-Varanger kommune;
- Kenneth Stålsett, Sør-Varanger Utvikling AS;
- Magnus Mæland, Kirkenes Næringsforening;
- Rune Rautio, Orinor AS;
- Merethe Hansen, Sparebanken Nord-Norge;

SØR-VARANGER KOMMUNE

- Hans Christian Dall Nygård, Kirkenes Fondsforvaltning AS.

Gruppe 2 – Infrastruktur

- Magnus Mæland, Kirkenes næringsforening (gruppeleder);
- Svanhild Apeland Lande, økonomisjef i Sør-Varanger kommune;
- Kirkenes Havn KF;
- Troms og Finnmark fylkeskommune;
- Statens vegvesen;
- Statsbygg;
- Varanger Kraft AS.

Gruppe 3 – Utdanning

- Nina Greiner Iversen, Sør-Varanger Utvikling AS (gruppeleder);
- Arnulf Ingerøyen, kommunalsjef oppvekst i Sør-Varanger kommune;
- Unni Sildnes, UiT Norge arktiske universitet;
- Kjell Stokvik, Nord Universitet/CHNL;
- Kirkenes videregående skole;
- Kompetansepiloten.

Gruppe 4 – Tiltakssone Øst-Finnmark

- Trond Haukanes, daglig leder Øst-Finnmarkrådet;
- Nina Bordi Øvergaard, kommunedirektør Sør-Varanger kommune;
- Arbeidsutvalget i Øst-Finnmarkrådet.

Arbeidet i gruppe 4 forventes i hovedsak å administreres og implementeres direkte gjennom Øst-Finnmarkrådet og i samarbeid med de kommunene som er medlem av rådet.

Gruppene forventes å suppleres med flere ressurser underveis, bl.a. med NHO knyttet til infrastruktur.

Gruppe 5?

Det må i tillegg vurderes om en bør opprette en egen arbeidsgruppe på ungdom og oppvekst, som har fokus på aldersgruppen 10-20 år.

8 Strategiske partnere

Under har vi listet opp noen institusjoner vi mener kan være viktige partnere for Sør-Varanger kommune i en strategisk prosess for å mobilisere politisk og økonomisk støtte til ulike tiltak for å motvirke en Russland-generert krise i kommunen.

Disse og eventuelle andre aktører som arbeidsgruppen i fellesskap kommer opp med, må mobiliseres gjennom etablering av et nettverk for møter og kommunikasjon. Her defineres felles målsetting og de tiltak kommunen sikter mot, men strategi og tilnærming vil kunne være ulik, avhengig av hvem som får ansvaret for de ulike prosessene, og hva en konkret ønsker å oppnå.

SØR-VARANGER KOMMUNE

Lokalt:

- Kommune med havn;
- Sør-Varanger Utvikling AS;
- Kirkenes Næringsforening;
- Orinor AS;
- LO regionalt og lokalt
- Norges arktiske universitet;
- Barentssekretariatet;
- NIBIO Svanhovd;
- Kirkenes Fondsforvaltning;
- UDI.

Eksternt:

- Øst-Finnmarkrådet;
- Linken Næringshage;
- Båtsfjord Handelsstands fiskerigruppe;
- NAV;
- NHO Arktis;
- Svalbardrådet;
- Innovasjon Norge Arktis;
- Varanger Kraft AS;
- Troms og Finnmark fylkeskommune;
- Ulike politiske partier.

9 Tiltaksklasser

- ✓ Kortsiktige tiltak;
- ✓ Mellomlangsigtede tiltak;
- ✓ Langsiktige tiltak.

9.1 Regjeringens tiltak

Regjeringen kom 18. mars 2022 med noen viktige bedriftsrettede tiltak for Øst-Finnmark:

1. Distriktsrettede virkemidler

Regjeringen foreslår å bruke 50 millioner kroner mer på eksisterende distriktsrettede virkemidler gjennom Innovasjon Norge og Siva. Det vil også bli åpnet for at fylkene kan bevilge midler til kommunale næringsfond i de berørte kommunene. Midlene skal også kunne gå til tiltak for kompetanseutvikling. Midlene kan raskt settes ut i live lokalt.

2. Støtteordning for bedrifter i Øst-Finnmark

Regjeringen vil etablere en støtteordning for bedrifter i Øst-Finnmark som har inntektsbortfall som følge av sanksjonene mot Russland. Det tas forbehold om at det må avklares nærmere om dette er statsstøtterettslig mulig.

SØR-VARANGER KOMMUNE

3. Lånegarantiordning

Regjeringen vil opprette en lånegarantiordning under Eksfin for bedrifter i Øst-Finnmark som står overfor likviditetsmangel som følge av de restriktive tiltakene. Dette har vært et ønske fra næringslivet i Øst-Finnmark. Regelverket vil ta utgangspunkt i ordningen som ble laget under pandemien og utformes i tråd med statsstøtteregelverket som EU-kommisjonen har foreslått i forbindelse med Ukraina-krisen.

4. Lavrisikolån gjennom Innovasjon Norge

Lavrisikolån forvaltet av Innovasjon Norge brukes til å delfinansiere investeringer i bygninger og driftsutstyr, inkludert fiskefartøyer og investeringer i landbruket. En økning av årets utlånsramme med en halv milliard kroner, fra 2,5 mrd. til 3,0 mrd, er et godt tiltak for å bistå næringene som er hardt rammet av krisen. Den utvidede lånerammen skal rettes mot bedrifter i Øst-Finnmark.

9.1.1 Tentativ vurdering av Regjeringens tiltak

Det synes som at bedrifter i Øst-Finnmark primært vil kunne dra nytte av tiltakene under punkt 1 og 2 gjennom en tidlig prosess med krisehåndtering.

Punkt 1 fremstår som det tiltaket som vil kunne være på plass raskest, da det her er snakk om å anvende eksisterende virkemiddelordninger (Innovasjon Norge og SIVAs Næringshageprogram) til å bistå næringslivet.

Punkt 3 Lånegarantiordning vil ved bruk av Eksfin (tidl. GIEK og Eksportkreditt) være et viktig tiltak om den anvendes lik det ble gjort under Covid-epidemien. Da vil de lokale bankene kunne gi lånegaranti til bedrift med Staten gjennom Eksfin som sikkerhet.

Punkt 4 Lavrisikolån er også et anvendelig tiltak, men vil trolig kunne bety mest på lengere sikt – når bedrifter har kommet over den akutte krisen og kan begynne å reorientere seg m.h.t. produkt og marked.

9.2 Næringslivets prioriterte kortsiktige tiltak

1. Reduser varslings- og betalingsplikten ved permitteringer til to dager. Dagens regler er 14 og 15 dager;
2. Gjeninnfør regelen om at bedrifter må ha hovedkontor og sin hovedvirksomhet i null-avgiftssonen for å slippe å betale arbeidsgiveravgift. Gjeninnfør ordningen med at de som tilfredsstillt dette også vil ha samme avgift når de arbeider utenfor sonen - tilsvarende ordningen i perioden 2007 - 2010;
3. I dag pendler bedrifter sørfra til null-sonen, hvor de slipper å betale arbeidsgiveravgift så lenge de arbeider mere enn 50% av måneden i redusert sone. Dette må opphøre;
4. KMD tilfører SIVA midler slik at næringshagene, Orinor i Sør-Varanger, Hermetikken i Vadsø, Sapmi i Tana/Nesseby og Linken i Båtsfjord, kan gi støtte via Næringshageprogrammet til næringslivet i Øst-Finnmark;
5. Initiere kriseforbyggende samarbeid mellom kommuner og utviklingsmiljø, f.eks. ved bruk av Innovasjon Norges program «Regional omstilling» for ekstraordinære tiltak;

SØR-VARANGER KOMMUNE

6. Fjern regelen om at hvis en bedrift har tapt 50 % av egenkapitalen må den betale full arbeidsgiveravgift, og få begrensninger i offentlige tilskudd. Dette selv om den er registrert i redusert sone.

Som et umiddelbart tiltak må en også arbeide over et bredt spekter for å forbygge overgrep mot vanlige russere, bosatt eller på besøk i Norge. Dette gjelder hele spekteret fra mobbing i skole, på arbeidsplass eller i butikk, til private sanksjoner fra næringsaktører. Det er viktig å framheve at norske tiltak rettet mot Russland ikke er rettet mot vanlige russiske borgere. Derfor må sanksjoner og andre tiltak besluttes av norske myndigheter på ulike nivå, og være ensartede og koordinerte.

9.3 Andre kortsiktige tiltak

9.3.1 Næringsliv og infrastruktur

- Flere kommersielle oppdrettskonsesjoner til Øst-Finnmark;
- Styrke kulturbasert næringsliv, som er viktig både for besøksnæring og bolyst;
- Alle utbyggingsprosjekter som er i pipeline på regionalt og statlig hold prioriteres for Øst-Finnmark på kort sikt. Dette gjelder ikke minst prosjekt i Øst-Finnmark innenfor Forsvarsbyggs rammer;
- Det må komme større prosjekter til de sterkest berørte lokalsamfunnene innen kort tid - i løpet av 2022;
- Kommunene må få ut alle prosjekter som ligger i investeringsbudsjettet, og burde prioritere ekstra vedlikeholdsprosjekter i kommunal regi;
- Innkjøpsavtaler i offentlig sektor burde gjennomgås, og man må innenfor regelverket av lov om offentlig anskaffelse prøve å treffe lokale bedrifter så langt det går;
- Alle ledige kommunale tomter som man tidligere har prøvd å selge eller som man ønsker å selge må legges ut i det åpne markedet med vilkår som er attraktiv for næringslivet. Det betyr at tomter må selges med bygg. Kommunene kan i sine salgsbetingelser sette krav til aktivitet innenfor en tidsperiode og derav ha tilbakekjøpsklausuler;
- Etablering av nye næringstomter/-arealer;
- Finansiering:
 - Eksisterende likviditetslån må kunne få lengere løpetid;
 - Lavere egenkapitalkrav for førstegangsetablerere ved kjøp av bolig;
 - Likviditetshjelp og kreditter ved forsinket betaling fra Russland;
 - Likviditetslån med lengere løpetid;
 - Lønnstilskudd, tilskudd og annen krisestøtte må utbetales forskuddsvis;
 - «En dør inn» - bedre oversikt over hvor man får tilskudd og lån til oppstart og drift;
 - Tilgang til økt egenkapital for å avhjelpe private investorer.
 - Lån og garantier til oppstart av store industriprosjekt, lik gruve drift i Sør-Varanger.

9.3.2 Utdanning/kompetanse

- Stans den pågående nedbyggingen av utdanningstilbud ved de videregående skolene i Finnmark;
- Departementet må godkjenne søknad fra Lerøy Aurora AS om visningskonsesjon for laks i Varanger. Søknaden hgar vært til behandling i mer enn to år;

SØR-VARANGER KOMMUNE

- Staten må innta en positiv innstilling til søknad om utdanningskonsesjon for laks i Øst-Finnmark, en søknadsprosess de videregående skolene i øst og fylkeskommunen står bak;
- Styrke forretningsjuridisk rådgivingskompetanse i regionen knyttet til utfordringer som oppstår som følge av Ukraina-krisen;
- Opprette stedlige utdanningsløp rettet mot økonomiske og tekniske fag, med sterkt fokus på entreprenørskap for å ta i bruk de ubenyttede mulighetene i regionen – både innenfor eksisterende næringsliv og «fremtidens» næringsliv;
- Kartlegg fagkompetansen hos alle ankommende ukrainske flyktninger til Øst-Finnmark med sikte på å anvende denne innen lokal næringsutvikling eller innenfor offentlige tjenestetilbud;
- Etabler lokale utdanningstilbud for flyktninger der deres fagkompetanse er av en slik karakter at det kreves tilleggstudning i Norge for godkjenning, f.eks. av helsepersonell, barnehagelærere, lærere og annet relevant.

9.3.3 Samfunn/bolyst

- Bidra til realisering av godt barnehagetilbud som også fanger opp behovet blant flyktninger. I Sør-Varanger kommune gjelder dette først og fremst etablering og drift av Sør-Varanger Montessoribarnehage AS på Prestøya fra høsten 2022;
- Se på hvilke virkemidler som tidligere har hatt god effekt og kan remobiliseres, og hvor det eventuelt finnes behov som må adresseres på annet vis;
- Skape attraktivitet gjennom målrettet å utvikle flere arenaer for å samle og profilere samfunn og næringsliv i regionen.

9.4 Mellomlangt perspektiv

9.4.1 Næring, energi, bærekraft og infrastruktur

- Kraft er en kritisk og strategisk ressurs for videre industriutvikling i Øst-Finnmark;
 - Sterkere satsing på vindkraft, hydrogen og ammoniakk basert på prosjektet i Berlevåg og regional utnyttelse av synergiefer, bl.a. på aksene Berlevåg – Kirkenes og Berlevåg – Svalbard;
 - Satsing på omlegging til grønn energi i maritim sektor, koordinert gjennom fylkeskommunens prosjekt Hydrogensone Arktis;
 - Sikre energitilførsel til Øst-Finnmark gjennom 420 kV kraftledning fra Skaidi til Varangerbotn eller Melkøya;
- Havneutvikling:
 - En bør intensivere arbeidet med utvikling av kommersiell knutepunkthavn i kommunen, basert på eksisterende havneinfrastruktur og med kapasitet til å håndtere store volum bulk og containere for omlasting til annen maritim transport eller vei. Kirkenes Havn, med konseptet rundt nullutslipp og «The Arctic port of Finland» vil kunne bli en katalysator for utviklingen i havner i hele Øst-Finnmark;
- Bærekraft/grønt skifte:
 - Tilrettelegge for styrking av prosjekt, tiltak og rammebetingelser rettet mot overgang til bærekraftige løsninger, sirkulærøkonomi og anvendelse av grønn energi i næringsliv, offentlig sektor og private husholdninger;
- Samferdsel:

SØR-VARANGER KOMMUNE

- Sør-Varanger kommune og Øst-Finnmarkrådet må arbeide målrettet for å få flere infrastruktursprosjekter inn i Nasjonal Transportplan:
- Egenkapital fra private og statseide fond, for eksempel Kirkenes Fondsforvaltning.

9.4.2 Utdanning/kompetanse

- Skolestrukturer:
 - Styrking av relevante tilbud i videregående skoler, fagskoler og høyere utdanning i Øst-Finnmark;
- Omstillingskompetanse:
 - Ivareta fagmiljø som jobber aktivt på problemstillingene;
 - Igangsett Bolyst-prosjekt, lokalt og gjennom regionalt samarbeid mellom kommuner;
 - Regional satsning på rekruttering, attraktivitet og informasjon. Sett sammen eksisterende porteføljer og lag helhetlige løsninger for kollektiv utvikling;
 - Vurdere samarbeid med UiT om den skreddersydde studiepakket «Stedsutvikling», hvor hovedinnholdet går på perspektiver på et sted, ansvarlig stedsutvikling, medvirkning/prosess og sted/innovasjon;
- Forsvaret:
 - Aktiv deltakelse og anvendelse av Forsvaret som FoU-aktør i regionen;
 - Flere av Forsvarets ansatte i regionen må ha bostedsadresse her;
 - Lokal tilpasning av utbyggingskontrakter for større andel lokale leveranser.
- Regionen er et naturlig laboratorium for forskning på klimaendringer. Dette må utnyttes gjennom å etablere et sterkere kompetanse- og forskningsmiljø, bl.a. knyttet til NIBIO i Pasvik;
- Kompetanseheving gjennom relevante studier som er lette å starte på;
- Praksisplasser for flyktninger;
- Godkjenningsordning gjennom kompetansetilpasning for flyktninger;
- Kurs og utdanning under permittering;
- Forskning i nord kan ikke utelukke Russland som den største arktiske nasjonen. Her må etableres strukturer som hindrer at etablert forskningssamarbeid ikke forvitrer;

9.4.3 Samfunn/bolyst

- Statlig tilskuddsprogram for bosetting i Øst-Finnmark er god norsk sikkerhetspolitikk i forhold til Russland. En tilsvarende ordning var praktisert og velfungerende i mellomkrigstiden;
- Etablering av økonomisk frisone etter modell av Svalbard;
- Øk Finnmarksfradraget og nedskrivning av studielån;
- Dobbel barnetrygd;
- Økt stipend for studenter fra Øst-Finnmark mot bindingstid i regionen;
- Tiltakssone for aldersgruppen 10-18 år;
- Beholde dagens flytilbud om sommerene og å forbedre vinterrutene.

9.5 Langsiktig perspektiv

- Det må vurderes om Statens pensjonsfond utland (Oljefondet) kan posisjoneres slik at vi mobiliserer til aktivitet og «hard» kapital til regionen. Særlig opp mot prosjekter med langsiktige mål, og med fokus på grønne- og bærekraftige løsninger for å snu den sektorbaserte avhengigheten kommunen sliter med;

SØR-VARANGER KOMMUNE

- Kirkenes må igjen posisjonere seg som regional supplyhavn og logistikkbase for petroleumsleting i Barentshavet Sørøst. Det grønne skiftet i Europa vil med dagens perspektiv neppe kunne gjennomføres på flere tiår, og i mellomtiden vil behovet for gass og annen tradisjonell energi være stort. Europeisk blokkering eller uavhengighet av russisk gass vil legge stort press på ny letevirksomhet etter gass bl.a. i Barentshavet, samt også stimulere til kommersiell drift på allerede lokaliserte ressurser. Oljeselskapenes holdning til gass vil kunne bli helt motsatt av hva vi har sett inntil nå;
- Av samme årsak bør en legge fornyet trykk på arbeidet med en jernbane fra Rovaniemi til Kirkenes, evt. en forlengelse av Nordlandsbanen til Kirkenes. Dette vil skape forutsetninger som kan bidra til å løfte den økonomiske og samfunnsmessige utviklingen i hele regionen. Både Finland og Norge reorienterer seg nå i det europeiske handels- og logistikkbildet, og Nordområdene får med dette fornyet eller forsterket interesse;
- Flere statlige arbeidsplasser må legges til regionen, med spesielt fokus på nye statlige etableringer eller utvidelser;

Gjennomgående er det viktig å balansere utvikling mot miljøperspektivet. Fokus på klima, bærekraft og Det grønne skiftet er globale prioriteringer, og for regionen handler dett konkret om å skape en bærekraft som tilrettelegger for fremtidig bosetting og vekst i regionen.

10. Russlands økonomiske betydning for andre kommuner

10.1 Båtsfjord

Sør-Varanger og Båtsfjord er de to kommunene i Norge som har sterkest økonomisk knytning mot det russiske markedet og russiske kunder.

I Båtsfjord vurderer en at 11 bedrifter vil bli direkte og sterkt rammet av stans i handelen med Russland. Da disse ikke tidligere er beskrevet i et eget dokument, tar vi de for ordens skyled med her:

1. Båtsfjord Havn KF;
2. Båtsfjord Sentralfryselager AS;
3. Barents Seafoods AS/Polarpor AS;
4. Barents skipsservice AS;
5. Lanship AS/Nordkompaniet AS;
6. Nordic emballasje AS;
7. Sea Gormet AS;
8. Mustad Havservice AS;
9. Mørenot AS;
10. Ægir AS;
11. Bunker Oil AS.

Båtsfjord har utover dette et stort nettverk av lokale servicebedrifter som leverer til russiske fartøy eller er underleverandører til bedrifter som leverer slike tjenester.

SØR-VARANGER KOMMUNE

En stor del av Båtsfjords befolkning har sin inntekt direkte eller indirekte fra virksomhet tilknyttet russisk næring i Båtsfjord.

Ca 20 % av Båtsfjords befolkning kommer fra østeuropeiske land. De fleste av disse er ansatt i bedrifter som er avhengig av virksomhet mot russiske fartøy og rederier.

11 Kommunikasjon

- ✓ Kommunikasjonsstrategi:
 - Sosial mediestrategi;
 - Holde kriseforståelsen og oppmerksomhet;
- ✓ Koordinerte kampanjer for å skape/ opprettholde trykk:
 - Kan vi skape engasjement og moment (lik «SVK Sammen», men bredere) – kanskje i formen «Det skal være levende samfunn i Øst-Finnmark»;
- ✓ Alle kommunikasjonskanaler bør mobiliseres, personkontakt, digitalt, media, leserinnlegg, artikler, video o.a.:
 - Aktørene som kobler seg på bør peke mot det overordnede målbildet i sin kommunikasjon for å sikre «en gjennomgangstone». Særinteresser må få slippe fram, men gjerne kobles mot det overordnede målet. Dette skaper bredde;
- ✓ Informasjonsmøter med næringsliv og kommunen;
- ✓ Informasjonsmøter med lokalbefolkningen.

Kommunikasjon og retorikk:

- ✓ Eksternt, mot myndigheter og publikum:
 - Det skal være levende samfunn i Øst-Finnmark i 2030 for å ivareta sikkerhetspolitiske målsetninger, samt føre en nasjonal lederposisjon for det grønne skiftet;
- ✓ Lokalt/regionalt:
 - Vi skal gjøre regionen så attraktiv at folk vil bo her i framtiden.